

PSİKOLOJİK DANIŞMA KONULU DOKTORA TEZLERİ: YÖNTEM VE VERİ ANALİZ TEKNİKLERİNİN İNCELENMESİ

DOCTORAL DISSERTATIONS ON PSYCHOLOGICAL COUNSELING: INVESTIGATION METHOD AND ANALYSES

Yaren NADİR

Giresun Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü

ya.ren6116@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7144-4683

Cahit KAYA

Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

rehber.cahit@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0757-320X

Tolga ŞEN

Fatsa Sosyal Hizmet Merkezi

tolgasen61@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0608-7832

Gizem UYUMAZ

Giresun Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü

gizemuyumaz@gmail.com

ORCID: 0000-0030-7922-2289

ÖZ

ABSTRACT

Geliş Tarihi:

01.07.2021

Kabul Tarihi:

29.06.2022

Yayın Tarihi:

30.06.2022

Anahtar Kelimeler

Psikolojik danışma

Psikolojik
danışmanlık

Danışan

Doktora tezi

Yöntem

Keywords

Psychological
counseling

Counseling

Client

Doctoral
dissertations

Method

Değişen ve gelişen topluma ayak uydurmada, bireysel ve kitlesel sorunlarla baş etmede psikolojik destek alma büyük pay sahibidir. Birey için psikolojik danışmanın önemi göz önünde bulundurulduğunda bu alanda yapılan psikolojik danışma konulu çalışmaların incelenmesi önemli bulunmuştur. Bu çalışmada Türkiye’de yapılan psikolojik danışma konulu doktora tezleri incelenmiştir. Nitel araştırma desenlerinden betimsel model kullanılmış olup araştırmanın örneklemini; YÖK Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından arşivlenen, konu bölümü psikolojik danışma olarak belirtilen 83 doktora tezi oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; çalışma sayısının yıl aralıklarına göre geçmişten günümüze artış gösterdiği, nicel araştırma desenlerinden deneysel yöntemin daha çok kullanıldığı bulunmuştur. Çalışmalarda en çok üniversite öğrencilerinin tercih edildiği ve veri analizlerinde sırasıyla ANOVA ve t testinin en fazla kullanılan analizler olduğu bulunmuştur. Geçmişten günümüze çalışmalarda faktör analizi uygulanma sıklığının artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Getting psychological support has a great role in keeping up with the changing needs of society and coping with individual and societal problems. Considering the importance of psychological counseling for individuals, it is important to examine the studies on psychological counseling. In the current study, doctoral theses in departments of psychological counseling in Turkish universities were examined. This study used a qualitative descriptive research designs to investigate research trends in doctoral dissertations. The results indicated that the number of completed dissertations has increased from past to present, the dissertations mostly used experimental method, the studies mostly included university students; and ANOVA and t-test were the most used statistical analyses. Using more qualitative or mixed method research design with different populations and utilizing more advanced statistical analysis would bring diversity and improvement to Turkish dissertations on psychological counseling.

DOI: <https://doi.org/10.30783/newsosbilen.961064>

Atıf/Cite as: Nadir, Y., Kaya, C., Şen, T., & Uyumaz, G. (2022). Psikolojik danışma konulu doktora tezleri: Yöntem ve veri analiz tekniklerinin incelenmesi *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(1), 745-757.

Giriş

Günümüzde yaşanan sosyal, toplumsal, teknolojik vb. hızlı değişimler bireyin destek ihtiyacının artmasına yol açarken, psikolojik danışmaya duyulan ihtiyacı da beraberinde getirmektedir. Türkiye’de ilk olarak psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında 1965-1966 yıllarında Ankara Üniversitesinde Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik bölümü adıyla lisans programı açılmıştır (Kuzgun, 1993). 1982 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun yürürlüğü girmesiyle birlikte “Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı” adı altında birçok üniversitede psikolojik danışma ve rehberlik programları başlatılmıştır (Doğan, 2000). Günümüzde okul, hastane, Rehberlik ve Araştırma Merkezi, rehabilitasyon merkezi, askeriye, özel klinik ya da danışmanlık merkezi psikolojik danışmaların gerçekleştirildiği kurumlardandır. Bu da göstermektedir ki psikolojik danışmanlık alanı zamanla Türkiye’de daha geniş bir yer bulmuş ve birçok kurumda bu alanda eğitim görmüş insanlar tarafından hizmetler sunulmuştur.

Bunula beraber geçmişten günümüze birçok psikolojik danışma kuramı geliştirilmiş ve geliştirilmeye de devam edilmektedir. Psikolojik danışmanlık; Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (1997) tarafından psikoloji, gelişim ve ruh sağlığı ilkelerinin, kişinin kişisel ve mesleki gelişimi, iyi oluşu ve patoloji konularının bilişsel, davranışsal, duyuşsal, etkileşimsel müdahale yöntemleriyle uygulanması şeklinde tanımlanmıştır. Çağımızda ise psikolojik danışma; bağımlılık, aile ilişkileri, cinsel kimlik, stres, çift ilişkileri, depresyon, benlik kavramı, öz saygı gibi kavramları da içine alan geniş bir konu alanına sahiptir (Hays, 2012; akt., Kılıç, 2019). Psikolojik danışmanlık uygulamaları bu alanda eğitim almış olan uzmanlarca gerçekleştirilmekle beraber üniversitelerin eğitim bilimleri enstitüleri ya da sosyal bilimler enstitülerinde verilen psikolojik danışma eğitimleri çeşitli kuruluşlarda var olan bu ihtiyacı karşılamaya yöneliktir. Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki bu uzmanlık alanları ABD’ de bulunan üniversitelerin yüksek lisans programlarında okul psikolojik danışmanlığı, eğitim danışmanlığı, kariyer danışmanlığı, ruh sağlığı danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı gibi birçok uzmanlık alanlarında verilmekte iken Türkiye’de Psikolojik Danışmanlık alanındaki eğitim lisans düzeyinde başlamakta ve lisansüstü seviyedeki meslek alt alanlarındaki uzmanlaşmanın istenilen düzeyde olmadığı vurgulanmaktadır (Bilgin, 2000; Doğan, 1996).

Psikolojik danışma kavramının günümüzdeki önemi, çağın gereklerine ve alandaki ilerlemeye paralel olarak, bu alanda gerçekleştirilecek akademik çalışmaları gerekli kılar. Bununla birlikte psikolojik danışma uygulamalarının sürekli gelişen ve değişen yaşam koşullarına ve rollere uyum sağlamada, değişen bu koşullar ile çeşitlenen problem durumlarına yenilikçi çözüm yolları sunmada topluma katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle son yıllarda psikolojik danışmanlık alanında yapılan araştırmaların niteliği ve içerikleri, psikolojik danışmanlık alanının yenilikçi yaklaşımlar geliştirmesi için lokomotif görevi görmektedir. Bu nedenle bu konuyla ilgili yapılan araştırmaların ve doktora tezlerinin niteliği ve içeriklerinin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Alan yazın incelendiğinde genel olarak psikolojik danışma alanındaki problem türleriyle ilgili tez çalışmalarının incelendiği araştırmaların var olduğu görülmüştür. Kılıç (2020) tarafından yapılan çalışmada, saldırganlık üzerine yapılan psikolojik danışma ve rehberlik ile psikoloji alanlarında yapılan doktora tezleri disiplin, yıl, çalışma grubu, yöntem, ölçme aracı ve istatistiksel analiz ölçütleri yönünden ele alınmıştır. Bilgin (2019) tarafından Türkiye’de özgüven ile ilgili yapılan lisansüstü tezler yıl, yapıldığı enstitü/bilim dalı, örneklem grupları, kullanılan desen/yöntem, model, veri analiz teknikleri, birlikte çalışıldığı konu alanlarına göre analiz edilmiş, Seçer, Ay, Ozan ve Yılmaz 2014 yılında yaptıkları araştırmada, rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki araştırma eğilimlerini belirlemek için 250 makale incelemiş, 2017 yılında yapılan çalışmada ise Güven, Aslan ve Akyol 2000-2016 yılları arasındaki Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan doktora tezlerini; araştırma düzeneği, çalışma türü, örneklem/çalışma grubu, örnekleme tekniği, örneklem sayısı, veri toplama araçları, kullanılan istatistiksel teknikler ve ele alınan konular açısından ele almışlardır.

Bununla beraber geçmişten günümüze psikolojik danışma konulu doktora tezlerini inceleyen kapsamlı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Psikolojik danışma, psikolojik danışmanlık, psikolojik danışman kavramlarını içerisine alan doktora tezlerinin geçmişten günümüze kapsamlı bir şekilde incelenmesi, yapılan araştırmaların niteliğini ve araştırma eğilimlerini belirlemek ve daha iyi çalışmalar yürütmek için önemli bir adımdır. Dolayısıyla bu çalışmada amaç, Türkiye’de YÖKTEZ veri tabanında bulunan psikolojik danışma konulu doktora tezlerini

kapsamlı bir şekilde geçmişten günümüze yönetsel açıdan incelemektir. Bu amaç doğrultusunda yıl ve ana bilim dalı sınırlandırması olmaksızın yazılan tezler yayın yılına, örneklem seçimine, örneklem büyüklüğüne, araştırma desenine ve veri analizine göre incelenmiştir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel betimsel modeldir. Araştırmada Türkiye’de gerçekleştirilen psikolojik danışma konulu doktora tezleri yayın yıllarına, örneklem seçimine, örneklem büyüklüğüne, araştırma desenine ve veri analizine göre incelenmiştir. Nitel araştırmalar algıların ve olayların doğal ortamlarında gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemleri kullanılarak bütüncül bir şekilde ortaya konulmasını sağlamaya yöneliktir (Yıldırım, 1999). Betimsel modelde araştırılan konu belirli özellikleri açısından açıklanmaya çalışılmaktadır.

Evren ve Örneklem

İncelenecek tezlerin seçimi amacıyla, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında ‘psikolojik danışma’ anahtar sözcüğü genel arama butonuna yazılarak tarama yapılmıştır. Psikolojik danışma anahtar sözcüğünün; yapılan inceleme sonucunda psikolojik danışmanlık, psikolojik danışman anahtar sözcüklerini de kapsadığı görülmüştür. Bu doğrultuda yıl ve ana bilim dalı sınırlandırması olmaksızın veri tabanında yer alan tüm tezler belirlenmiştir. Tarama sonucunda 05.01.2021 tarihinde 100 doktora tezine ulaşılmıştır. Erişim izni açık olmadığı için indirilemeyen 17 tez araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmanın örneklemini erişim izni olan psikolojik danışma konulu 83 doktora tezi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Tez İnceleme Formu kullanılmıştır. Form, araştırmanın amacına uygun şekilde tezlerin yöntem kısımlarını incelemek üzere hazırlanmıştır. Form geliştirilirken alan yazın incelenmiş ve benzer çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları taranmıştır. İncelenen formlara göre geliştirilen form iki uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri sonucu son şekli verilen formda yayın yılı, araştırma deseni, araştırma yöntemi, evren ve örneklem, veri analiziyle ilgili kategoriler yer almaktadır. Çalışmaların iki araştırmacı tarafından incelenerek görüş birliğine dayalı olarak analiz edilmesine güvenilirliğin sağlanması açısından dikkat edilmiştir. Doktora tezlerinin incelenmesinde elde edilen ve tablolaştırılan tüm veriler saklanmaktadır.

Verilerin Analizi

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nde psikolojik danışma konulu erişim izni olan 83 doktora tezi bilgisayar ortamında indirilmiştir. Verilerin analizinde doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi tekniği var olan belgelerin bir sistem içerisinde ayrıntılı olarak incelendiği nitel bir tekniktir (Wach, 2013; akt., Kıral, 2020). İndirilen tezler ilk olarak yayın yılına göre sıralanmıştır. Sıralanan tezler araştırma yöntemlerine göre kategorize edilmiştir. Hangi araştırma yönteminin kullanıldığını belirlemek amacıyla tezlerin araştırma deseni kısımları incelenmiştir. Tezler evren ve örneklem kısımları incelenerek hedef kitle ve örneklem sayıları belirlenerek kategorize edilmiştir. Tezlerde kullanılan istatistiksel teknikler tezlerdeki veri analizi bölümü incelenerek kategorilere ayrılmıştır. Araştırma sonuçları, frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak tablolar halinde sunulmuştur.

Bulgular

Türkiye’de psikolojik danışma konulu doktora tezlerinin yönetsel açıdan incelenmesine yönelik elde edilen bulgular tablolaştırılarak sunulmuştur. Tez sayılarının ve kullanılan araştırma desenlerinin yıllara göre dağılımı, araştırmada yıl sınırlandırması olmamasından dolayı gruplandırılmış, verilerin kolay tablolaştırılabilmesi için eşit yıl aralıkları belirlenerek incelenmiştir. Doktora tezlerinin yayın yılına ve araştırma desenine göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Doktora tezlerinin yayın yılına ve araştırma desenine göre dağılımı

Yıl Aralığı	Araştırma deseni	<i>f</i>	%	Toplam %
1987-1993	Nitel	0	0	0
	Nicel	3	100	3.61
	Karma	0	0	0
	Toplam	3	100	3.61
1994-2000	Nitel	0	0	0
	Nicel	5	100	6.02
	Karma	0	0	0
	Toplam	5	100	6.02
2001-2007	Nitel	1	10	1.20
	Nicel	8	80	9.64
	Karma	1	10	1.20
	Toplam	10	100	12.05
2008-2014	Nitel	2	8.33	2.41
	Nicel	20	83.33	24.10
	Karma	2	8.33	2.41
	Toplam	24	100	28.92
2015-2021	Nitel	3	7.32	3.61
	Nicel	20	48.78	24.10
	Karma	18	43.90	21.69
	Toplam	41	100	49.40
Toplam	Nitel	6	7.23	7.23
	Nicel	56	67.47	67.47
	Karma	21	25.30	25.30
	Toplam	83	100	100

Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye’de yazılan psikolojik danışma konulu doktora tezlerinin sayısı, yıl aralıklarına göre geçmişten günümüze doğru artmıştır. Nicel araştırma yönteminin 56 (%67.47) tez ile en çok kullanılan yöntem olduğu görülmektedir. Nicel araştırma yöntemlerinden sonra en fazla karma yöntemlerin (%25.30) kullanıldığı saptanmıştır. Nitel araştırmaların diğer araştırma yöntemlerine göre daha az tercih edildiği ve sayısının 6 (%7.23) olduğu görülmüştür. Karma ve nitel araştırmaların 2001-2007 yıl aralığı ve sonrasında yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bu araştırmada incelenen tezlerden edinilen verilere bakıldığında, son yedi yıl içerisinde karma araştırmaların sayısının (n=18) bir önceki yıl aralığına (n=2) göre dokuz kat arttığı saptanmıştır. İncelenen tezlerin nicel ve nitel araştırma yöntemi çeşitlerine göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Tezlerin Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemi Çeşitlerine Göre Dağılımı

Araştırma Deseni		<i>f</i>	%
Nicel	Tarama	14	25
	Deneysel	41	73.21
	Nedensel Karşılaştırma	1	1.78
	Toplam	56	100
Nitел	Eylem	1	16.66
	Gömülü	1	16.66
	Durum	1	16.66
	Tarihi	1	16.66
	Betimsel	1	16.66
	Belirtilmemiş	1	16.66
	Toplam	6	100

*Araştırma desenleri Tablo 1’de yıllara göre kategorize edilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, nicel araştırma yöntemlerinden en fazla deneysel desenin kullanıldığı görülmektedir. Deneysel desene 41 (%73.21) tez yazılmıştır. Tarama yöntemiyle 14 (%25), nedensel karşılaştırma yöntemiyle 1 (%1.78) tez yazılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde eylem, gömülü, durum, tarihi ve betimsel araştırma yöntemlerinin her birinden 1 (%16.66) çalışma olduğu görülmektedir.

Tezlerin hedef kitlelerine ait dağılım Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Tezlerdeki Hedef Kitlelerin Dağılımı

Hedef Kitle	<i>f</i>	%	
Okul Kademesine Göre	Lise öğrencileri	9	10
	İlkokul öğrencileri	1	1.11
	Ortaokul öğrencileri	4	4.44
	Üniversite öğrencileri	37	41.11
	Toplam	51	56.67
Diğer	Psikolojik danışman	23	25.56
	Psikolojik danışan	2	2.22
	Diyabet hastaları	1	1.11
	Yaşlılar	2	2.22
	Öğretmenler	2	2.22
	Evli çiftler	1	1.11
	Ebeveynler	4	4.44
	Boşanmış kadınlar	1	1.11
	Tutuklular	1	1.11
	Çocuk yuvası	1	1.11
	Üstün yetenekli öğrenciler	1	1.11
	Toplam	39	43.33
	Toplam	90	100

Tablo 3 incelendiğinde, tezlerin 51'inde (%56.67) hedef kitle olarak öğrencilerin tercih edildiği, diğer grupların 39 (%43.33) tezde kullanıldığı görülmektedir. Öğrenciler içerisinde de üniversite öğrencilerinin en çok tercih edilen grup olduğu ve 37 (%41.11) tezde kullanıldığı görülmektedir. Diğer grupların içerisinde ise psikolojik danışmanların 23 (%25.56) tez ile en çok tercih edilen hedef kitle olduğu görülmüştür.

Tezlerdeki araştırma yöntemine göre örneklem sayılarının dağılımı Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Araştırma yöntemine göre örneklem sayılarının dağılımı

Araştırma deseni	Örneklem sayısı	<i>f</i>	%
Nicel	0-30	16	28.57
	31-100	25	44.64
	101-200	0	0
	201-500	8	14.29
	500'den fazla	7	12.50
	Toplam	56	100
Nitel	0-20	3	60
	21 ve yukarısı	2	40
	Toplam	5	100
Karma	0-30	7	33.33
	31-100	7	33.33
	101-500	4	19.05
	500'den fazla	3	14.29
	Toplam	21	100

Tablo 4 incelendiğinde, nicel araştırma yöntemiyle yazılan tezlerin (n=56) örneklem sayısının en çok 31-100 (%44.64) aralığında seçildiği görülmektedir. Tabloda görüldüğü üzere, nitel araştırmaların toplam sayısı 5 olarak alınmıştır. Araştırma deseni tarihi olan ve örnekleme olmayan bir teze tabloda yer verilmemiştir. Nitel araştırma yöntemiyle yazılan tezlerin (n=5) örneklem sayısının en çok 0-20 (%60) aralığında seçildiği görülmektedir. Karma araştırmalar için hem nicel hem de nitel örneklem gruplarının toplam sayıları elde edilerek tabloda gösterilmiştir. Karma araştırma yöntemiyle yazılan tezlerde (n=21) örneklem sayısının 0-30 ve 31-100 (%33.33) aralığında eşit derecede seçildiği görülmektedir.

Araştırma yöntemlerine göre kullanılan analiz tekniklerinin dağılımı Tablo 5'te verilmiştir. Karma araştırmalarda kullanılan analiz yöntemleri de nitel ve nicel yöntem ayrımı yapılarak tabloya işlenmiştir.

Tablo 5. Araştırma Yöntemine Göre Tezlerde Kullanılan Analizler

Araştırma Yöntemi	İstatistikî Teknikler	f	%	
Nicel	t testi	34	21.25	
	ANOVA	45	28.13	
	Parametrik Testler	Regresyon	6	3.75
		ANCOVA	6	3.75
		Yapısal Eşitlik Modeli	4	2.50
		Toplam	95	59.38
	Parametrik Olmayan Testler	Wilcoxon	13	8.13
		Mann-Whitney U	15	9.38
		Kruskal-Wallis H Testi	5	3.13
		Friedman Testi	4	2.50
Toplam		37	23.13	
Nitel	İçerik Analizi	24	15.00	
	Betimsel Analiz	4	2.50	
	Toplam	28	17.50	
Toplam		160	100	

Tablo 5 incelendiğinde, tezlerde toplamda 160 istatistiksel analiz tekniği kullanılmıştır. Nicel araştırmalarda kullanılan parametrik testlerin sayısı 95'tir (%59.38). Parametrik testlerin içerisinde en çok kullanılan istatistiksel analiz ANOVA'dır (%28,13). Nicel araştırmalarda kullanılan parametrik olmayan testlerin sayısı 37'dir (%23.13). Parametrik olmayan testlerin içerisinde en çok kullanılan istatistiksel teknik Mann-Whitney U testidir (%9.38). Nitel araştırmalarda kullanılan istatistiksel analiz tekniklerinin toplam sayısı 28'dir (%17.50). Bu teknikler arasında ise en çok kullanılan istatistiksel teknik içerik analizidir (%15).

Tablo 6'da tezlerde kullanılan diğer analizlere ait dağılım verilmiştir.

Tablo 6. Tezlerde Kullanılan Diğer Analizler

Diğer Analizler	f	%
Levene	23	33.33
Scheffe	7	10.14
Bonferroni	7	10.14
Tukey	5	7.25
Kolmogorov-Simirnov	7	10.14
Shapiro Wilk	15	21.74
Mauchly Küresellik Testi	5	7.25
Toplam	69	100

Tablo 6 incelendiğinde, ön analizlerde en çok Levene'nin (%33.33) kullanıldığı görülmektedir. İkinci en çok kullanılan analizin Shapiro Wilk (%21.74) testi olduğu görülmektedir.

Tablo 7’de tezlerde faktör analizi kullanımına ilişkin dağılım verilmiştir.

Tablo 7. Tezlerde Faktör Analizi Kullanımı

Yıl Aralığı	f	%
1987-1993	0	0
1994-2000	1	3.85
2001-2007	2	7.69
2008-2014	11	42.31
2015-2021	12	46.15
Toplam	26	100

Tablo 7 incelendiğinde, 83 doktora tezinin 26 (%31.33) tanesinde faktör analizi kullanılmıştır. 1987-1993 yılları arasındaki tezlerde faktör analizi yapılmamıştır. 2008-2014 yılları arasındaki 11 tezde (%42.31), 2015-2021 yılları arasındaki 12 (%46.15) tezde faktör analizi yapılmıştır. Yıl aralıklarına göre faktör analizi sayısında günümüze yaklaştıkça artış görülmektedir.

Sonuç

Türkiye’de yapılan psikolojik danışma konulu doktora tezlerinin yöntemlerine yönelik elde edilen bulgulara bakıldığında yapılan tez sayısının yıl aralıklarına göre günümüze yaklaştıkça arttığı görülmüştür. Güven ve arkadaşları (2017) tarafından Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan doktora tezleri incelenmiş ve yıllara göre artış olduğu ortaya koyulmuştur. Türkiye’de psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümlerinin üniversitelerde gün geçtikçe daha çok açılmasının bu duruma etkisi olduğu düşünülebilir. 1983 yılında Eğitim Bilimleri Bölümü içerisinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı 7-8 üniversitede açılmıştır (Poyraz, 2006). Günümüzde ise Yükseköğretim Kurulu’na bağlı 98 üniversitede rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü bulunmaktadır. Üniversitelerin ücretli, burslu, indirimli programları ve fakülte farklılıkları dikkate alınarak değerlendirildiğinde 135 rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı olduğu görülmektedir (YökAtlas, 2022).

Tezlerin araştırma desenleri incelendiğinde çoktan aza doğru sırasıyla nicel, karma ve nitel araştırma desenleri kullanıldığı görülmüştür. Benzer olarak Seçer ve arkadaşları (2014) rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanındaki araştırma eğilimlerine yönelik yaptıkları içerik analizinde en fazla kullanılan araştırma deseninin nicel araştırmalar olduğunu bulmuştur. Tosun Sümer ve Güven (2018) lisansüstü tezlere yönelik yaptıkları araştırmada nicel desenlerin daha çok kullanıldığını ortaya koymuştur. Arık ve Türkmen (2009) eğitim bilimleri alanında yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan makaleleri inceledikleri çalışmada, nicel araştırma desenlerinin daha fazla kullanıldığını saptamıştır. Sonuçların araştırma bulgularıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda nicel araştırma desenleri içerisinde sırasıyla en çok deneysel ve tarama yöntemleri kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Karadağ (2010) tarafından yapılan çalışmada en çok deneysel ve tarama modellerinin kullanıldığı raporlanmıştır. Kılıç (2020) saldırganlık üzerine yapılan psikolojik danışma ve rehberlik ve psikoloji doktora tezlerinin incelenmesine yönelik yaptığı çalışmada, en fazla sırasıyla deneysel ve ilişkisel yöntemlerin kullanıldığını göstermiştir. Deneysel çalışmaların ilişkisel çalışmalara nazaran daha fazla olması yapılan çalışmanın doktora seviyesinde olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Elde edilen sonuçlarda karma araştırmaların 2001-2007 yıl aralığına kadar hiç yapılmadığı, en çok araştırmanın ise 2015-2021 yılları arasında yapıldığı görülmüştür. Keldal ve Bilge (2016) 2010-2015 yılları arasındaki psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki karma yöntemli araştırmalara yönelik yaptıkları içerik analizinde, 9 araştırma içerisinde en çok araştırmanın 2012 ve 2015 yıllarında yapıldığı sonucunu ortaya koymuştur. Karma araştırmalarla ilgili aydınlatıcı çalışmaların artmasıyla birlikte günümüze yaklaştıkça karma araştırma sayısının arttığı düşünülebilir. Karma araştırmaların bazı güçlü yönleri bulunmaktadır. Karma araştırmalarda araştırmacı tek bir yöntem veya yaklaşımla sınırlı olmadığı için daha geniş ve daha eksiksiz araştırma sorularına cevap verebilir, başka bir yöntemin zayıf yönlerinin üstesinden gelmek için ek bir yöntemin güçlü yönlerini kullanabilir. Teori ve uygulamaya ilişkin daha kesin ve tam bilgiler üretilmesi nitel ve nicel araştırmaların birlikte kullanımıyla

sağlanabilir (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Bu açıdan bakıldığında ilerleyen dönemlerde karma araştırmaların sayısının artması önemli görülmektedir.

Araştırma sonucunda nitel araştırmanın en az kullanılan desen olduğu görülmüştür. Benzer olarak Güven ve arkadaşları (2009) Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisinde yayınlanan makaleleri çeşitli özellikler açısından incelemiş ve nitel araştırmaların daha az yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Nitel araştırmaların sayısının az olması iki açıdan değerlendirilebilir. Son yıllarda karma araştırmaların sayısının artmasıyla birlikte bu araştırmaların içerisinde nitel araştırma yöntemlerine yer verildiği düşünülebilir. Diğer açıdan nitel araştırma yöntemlerinin, nicel araştırma yöntemlerine göre daha az bilinirliğinin olmasıdır. Saban (2006) tarafından lisansüstü öğrencilerinin nitel araştırma metodolojisine ilişkin algıları araştırılmış ve araştırmanın örneklem grubunun dörtte üçe yakın bir kısmının nitel araştırma yöntemleri dersini danışman isteği dolayısıyla seçtiği görülmüştür.

Tezlerde kullanılan örneklem gruplarına bakıldığında en çok kullanılan örneklemin üniversite öğrencileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonrasında ise psikolojik danışmanlar gelmektedir. Güven ve Aslan'ın (2018) psikolojik danışma ve rehberlik alanında Türkiye'deki bilimsel dergilerde yayınlanan makaleler üzerine yaptıkları çalışmada örneklem olarak en çok üniversite öğrencilerinin tercih edildiği bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin daha fazla tercih edilmesinin sebebi üniversitelerde yapılan araştırmalar için daha kolay ulaşılabilen bir örneklem olması olabilir. Bunun yanı sıra farklı örneklem gruplarının seçildiği çalışmaların sayısının artmasına oldukça ihtiyaç vardır. Farklı örneklem gruplarıyla yürütülen çalışmalar psikolojik danışma alanına, toplumun farklı kesimlerine ve bilime katkısı açısından önemlidir. Tez yazımında süreci hızlandırmak için ölçek uygulanan kitlenin kolay ulaşılır kitle olarak seçilmesi yerine literatüre katkı sağlayacak, araştırmanın sorusuna/hipotezine kaliteli yanıtlar verebilecek ve sonuçları çeşitlendirebilecek kitlelerin dahil edilmesinin bilime daha verimli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Psikolojik danışmanların ikinci en çok tercih edilen örneklem olması psikolojik danışma anahtar sözcüğünün psikolojik danışman sözcüklerini kapsamaması ve bu doğrultuda psikolojik danışmanlar üzerine yazılan tezlerin de incelenmesinden kaynaklı olabileceği düşünülebilir.

Çalışmanın önemli bulgularından bir diğeri kullanılan istatistiksel analiz teknikleridir. Tezlerde sırasıyla en çok ANOVA ve t testinin kullanıldığı görülmektedir. Benzer olarak Bilgin (2019) tarafından Türkiye'de özgüven ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesine yönelik yapılan araştırmada en çok kullanılan üç tekniğin ANOVA, kolerasyon ve t testi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkoğlu Mutlu ve Güven (2018) grupla psikolojik danışmayla ilgili Türkiye'de yapılmış deneysel çalışmaları inceledikleri çalışmasında en fazla kullanılan yöntemlerin sırasıyla ANOVA ve t testi olduğunu ortaya koymuşlardır. Arık ve Türkmen (2009), Seçer ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmalarda da kestirimsel yöntemler içerisinde ANOVA ve t testinin en sık kullanılan teknikler arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma bulgularında regresyon analizi ve yapısal eşitlik modeli kullanımının daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum tezlerde araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılan ANOVA ve t testinin, karmaşık istatistiksel tekniklere göre daha çok tercih edildiğini düşündürülebilir. Tezlerde kullanılan diğer analizlere bakıldığında en sık Levene ve Shapiro Wilks testlerinin kullanıldığı görülmektedir. Ön analiz olarak normallik ve varyansların homojenliği testinin yapılması için kullanılan testlerin diğer analiz tekniklerine göre fazla olması en sık kullanılan istatistiksel teknikler ANOVA ve t testi olduğundan, olası bir durum olarak düşünülebilir.

Tezlerde kullanılan örneklem grubu niceliksel açıdan incelendiğinde, nicel araştırmalarda en çok kullanılan örneklem sayısının 31-100, daha sonra 0-30 aralığında değiştiği görülmektedir. İncelenen doktora tezlerinde daha çok t-testi ve ANOVA kullanılması bu sonuç ile bağdaştırılabilir. Nitel araştırmalara bakıldığında net bir ayırım görülmezken örneklemelerin 0-20 aralığında daha çok değiştiği görülmüştür. Nitel araştırmalarda amaçlı örneklemelerin kullanılması ve nitel araştırmaların doğası gereği derinlemesine incelemeler yapılması bu durumu açıklayabilir. Karma araştırmalarda örneklem sayısının 0-30, 31-100 aralıklarında eşit derecede dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır, ki bu Türkiye'de yapılan nitel ve nicel araştırmadaki örneklem sayılarıyla uyumludur.

Araştırma sonucunda, incelenen tezlerde faktör analizinin yapılmasının yıl aralıklarına göre dağılımına bakıldığında günümüze doğru yaklaştıkça bir artışın olduğu görülmektedir. Güven ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada ölçek geliştirme ve ölçek uyarlama çalışmalarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alanda kullanılan ölçeklerin uyarlanması, geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmesi ya da yeni bir ölçeğin geliştirilmesinin gerekliliği geçmişten günümüze artmaktadır. Bu doğrultuda faktör analizinin yıl aralıklarına göre artış göstermesi anlamlı görülmektedir.

Öneriler

Araştırmada Türkiye’de yazılan psikolojik danışma konulu doktora tezleri yöntem açısından incelenmiş ve sonuçların gelecek araştırmalara ışık tutması amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre nicel araştırma yöntemlerinden deneysel yöntemin en fazla kullanılan yöntem olduğu görülmüştür. Alana katkısının çokça fazla olacağı düşünülen karma ve özellikle sayısı oldukça düşük olan nitel araştırma yöntemlerine daha fazla yer verilebilir. Bununla birlikte araştırmalarda sayısı az olan nedensel karşılaştırma ya da etnografik çalışmalar gibi farklı yöntemlere başvurulabilir. Araştırmalarda kullanılan örneklem seçimi çoğunlukla üniversite öğrencileridir. Bu durum alanda daha çok erişimi kolay olan bir örneklem grubunun seçildiğini ve kolay ulaşılabilirliğin temel alındığını göstermektedir. Halbuki bu alanın ve bilimin gelişmesi için daha farklı örneklem gruplarına ulaşılması gerekmektedir. Yeni yapılacak olan tez çalışmalarında hedef kitle geniş bir tabana yayılarak, toplumun farklı kesimlerinden ve öğrenim kademelerinden seçilebilir. Psikolojik danışma konulu doktora tezlerinde en çok ANOVA ve t testi tekniklerinin kullanıldığı bunun yanında üst düzey istatistiksel analiz tekniklerine az yer verildiği görülmüştür. Bu durumda yapılan çalışmaların analizlerinde daha çok basit ve kolaya doğru bir yönelmenin olduğu düşünülebilir. Yeni yapılacak olan çalışmalarda çok boyutlu analizlerin yapılabilmesi için ileri düzey istatistiksel teknikler kullanılabilir. Yıl aralıklarına göre günümüze geldikçe faktör analizi çalışmalarının arttığı saptanmıştır. Bu doğrultuda psikolojik danışma alanında kullanılabilecek yeni ölçeklerin geliştirilmesi ya da uyarlanması alana önemli bir katkı sağlayacağından önerilmektedir.

Sınırlılıklar

Doktora tezlerinin incelenmesinde matbu bir form olmamasından dolayı bu çalışmada tez inceleme formu araştırmacılar tarafından sınırlı bir kapsamda oluşturulmuştur. İleriki araştırmalarda, tez incelemelerinde kullanılabilecek kapsamlı bir matbu form oluşturulmasının objektifliği arttıracığı düşünülmektedir. Araştırmada YÖKTEZ veri tabanında yer alan psikolojik danışma konulu doktora tezleri incelenmiş, yüksek lisans tezleri ele alınmamıştır, sonraki araştırmalarda yüksek lisans tezleri de incelenebilir.

Kaynakça

- American Counseling Association (1997). Governing council minutes of the September 1997 governing council meeting. Alexandria, VA.
- Arık, R. S. ve Türkmen, M. (2009, Mayıs). *Eğitim bilimleri alanında yayımlanan bilimsel dergilerde yer alan makalelerin incelenmesi*. I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sunulan sözel bildiri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Bilgin, M. (2000). Psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminde çağdaşlaşma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), 1-16.
- Bilgin, O. (2019) Türkiye'de özgüven ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 371-393.
- Doğan, S. (1996). Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik alanında meslek kimliğinin gelişimi ve bazı sorunlar. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 32-44.
- Doğan, S. (2000). Psikolojik danışman eğitiminde akreditasyon gereği bir model önerisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14), 31-38.
- Güven, M., Kısaç, İ., Ercan, L. ve Yalçın, İ. (2009). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi'nde yayınlanan makalelerin çeşitli özellikler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 80-87.
- Güven, M., Aslan, B. ve Akyol, E. Y. (2017). Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan doktora tezlerinin incelenmesi (2000-2016). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 136-147.
- Güven, M., Aslan, A. M. (2018). Psikolojik danışma ve rehberlik alanında Türkiye'deki bilimsel dergilerde yayınlanan makaleler üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 593-604.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher*, 33(7), 14-26.
- Karadağ, E. (2010). Eğitim bilimleri doktora tezlerinde kullanılan araştırma modelleri: nitelik düzeyleri ve analitik hata tipleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(1), 49-71.
- Keldal, G. & Bilge, F. (2016). Psikolojik danışma ve rehberlik alanında karma yöntemli araştırmalar: Bir içerik analizi çalışması, Ö. Demirel & S. Dinçer (Ed.), *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı* içinde (s. 643-654). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, C. (2020). Saldırganlık üzerine yapılan psikolojik danışma ve rehberlik ve psikoloji doktora tezlerinin incelenmesi. *Öğretmen Eğitiminde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 01-17.
- Kılıç, M. (2019). *Psikolojik danışman adaylarının bazı değişkenlere göre duygusal ve psikolojik danışma öz yeterlik alguları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sürt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kuzgun, Y. (1993). Türk eğitim sisteminde rehberlik ve psikolojik danışma. *Eğitim Dergisi*, 6, 3-8.

Saban, A. (2006). *Lisansüstü öğrencilerin nitel araştırma metodolojisine ilişkin algıları*. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Muğla Üniversitesi.

Seçer, İ , Ay, İ , Ozan, C , Yılmaz, B . (2014). Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki araştırma eğilimleri: Bir içerik analizi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41) , 49-60.

Tosun-Sümer, E. ve Güven, M. (2018). Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Journal of International Social Research*, 11(60), 794- 801.

Türkoğlu-Mutlu, Z., & Güven, M. (2018). Grupla psikolojik danışmayla ilgili Türkiye'de yapılmış deneysel çalışmaların incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 11(60), 684-691.

Poyraz, C. (2006). Türkiye'deki rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 187-209.

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.

YökAtlas (2022). Lisans Bölümleri. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10172> (Erişim Tarihi: 27.03.2022)

EXTENDED SUMMARY

Today, in parallel to societal changes and technological advancements, the importance of psychological counseling necessitates that quality academic research studies be carried out in this field. The quality and content of the research studies in the field of psychological counseling would serve as a locomotive for the development of innovative approaches for the betterment of people and society. For this reason, it is necessary to carefully examine the nature and content of the doctoral dissertations on this subject. A comprehensive examination of doctoral dissertations covering the concepts of psychological counseling, and psychological counselor from past to present would help to determine the quality of research studies in the field of psychological counseling in Turkey. Therefore, the aim of this study is to examine doctoral dissertations on psychological counseling from a methodological perspective using a qualitative descriptive research design. For this purpose, the doctoral dissertations on psychological counseling were examined according to publication year, sample selection, sample size, research design and data analysis.

This study used qualitative descriptive research designs to investigate research trends in doctoral dissertations on psychological counseling in Turkey. The database for Turkish doctoral dissertations was reached through the Turkish Higher Education Council website: (The URL for the website is <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>). The dissertations related to “psychological counseling” and “counseling” were searched through the website. The accessible doctoral dissertations were selected and analyzed. A thesis Review Form developed by the researchers was used for the analyses. The form includes categories related to publication year, research design, research method, universe and sample, and data analysis, as shown in the Appendix.

The results indicated that the number of completed dissertations has increased from past to present as we approach the present day. When the research designs of the dissertations were examined, the results indicated that from most to least, quantitative, mixed and qualitative research designs were used. When the sample groups were examined, it was found that the most commonly used sample was university students, followed by psychological counselors. Another important finding of the study is the statistical methods used. ANOVA and t tests are the most commonly used statistical analyses, and there were very few research studies that used advanced statistical analyses, such as structural equation modeling. When the sample size was examined, the results indicated that the most commonly used sample size in quantitative research varied between 31-100 and then 0-30. More detailed results are shown in Tables 1, 2, 3, 4, 5, 6 and 7.

This study examined doctoral dissertations on psychological counseling from a methodological perspective. It is believed that the findings would shed light on the future research in the field of psychological counseling in Turkey. The results indicated that the number of doctoral dissertations has increased over time. The newly established psychological counseling and guidance programs in Turkish universities might have a positive effect on this. The most commonly used research methods were quantitative, mixed, and qualitative research designs respectively. It is possible that qualitative research methods are less preferred than quantitative research methods among Turkish researchers. Saban (2006) investigated the perceptions of graduate students regarding qualitative research methodology, and the results showed that nearly three-quarters of the sample group of the study chose the qualitative research methods course, not because they wanted but because of their advisor's request. The results also indicated that mostly university students and psychological counselors were selected as participants. It is possible that university students are more preferred because they are an easily accessible sample for research studies conducted at universities. However, for future studies, the target audience can be chosen from different segments of society. ANOVA and t test statistics were the mostly used statistical analyses, while high-level statistical methods were rarely used in the dissertations. It is possible that advanced statistical methods to perform multidimensional analyses are less known among researchers in Turkey. The results also indicated that factor analysis studies have increased over the years. The necessity of developing a new scale or adapting the used scales and testing the validity and reliability of the psychological measurements are increasing from past to present. In this respect, it seems significant that factor analysis studies have increased over the years.

Ek-1

TEZ İNCELEME FORMU

TEZ NO			
TEZ ADI			
TEZ TÜRÜ			
YAZARI			
YILI			
İZİN DURUMU			
KONU/TEMA			
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	NİTEL ☐	NİCEL ☐	KARMA ☐
ÖRNEKLEM SAYISI	NİTEL ☐ 0-20 ☐ 21+	NİCEL ☐ 0-30 ☐ 31-100 ☐ 101-200 ☐ 201-500 ☐ 5001+	KARMA ☐ 0-30 ☐ 31-100 ☐ 101-500 ☐ 501+
KATILIMCI KİTLESİ	☐ Üniversite Öğrenci ☐ Lise Öğrenci ☐ Ortaokul Öğrenci ☐ İlkokul Öğrenci ☐ Psikolojik Danışman ☐ Diğer		
ARAŞTIRMA DESENİ	VERİ ANALİZİ		
☐ Betimsel Araştırma ☐ İlişkisel Tarama ☐ Deneysel Desen ☐ Nedensel Karşılaştırma ☐ Diğer (Belirtiniz)	☐ İçerik Analizi ☐ Faktör Analizi ☐ Friedman ☐ Wilcoxon Analizi ☐ Kruskal Wallis ☐ Mann-Whitney U Testi ☐ Yapısal Eşitlik Modeli ☐ Regresyon Analizi ☐ Betimsel Analiz ☐ ANOVA ☐ MANOVA ☐ T Testi ☐ ANCOVA ☐ Diğer (Belirtiniz)		